

TIEDOTE
Julkaisuvapaa 16.6.2015 klo 11.00

Heta-Liitto ryhtyi toimenpiteisiin henkilökohtaisen avun työnantajamallin kehittämiseksi

Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle ja kolme kantelua valtioneuvoston oikeuskanslerille

Heta – Henkilökohtaisten Avustajien Työnantajien Liitto ry:n mielestä henkilökohtainen apu on tärkein vammaispalvelu. Henkilökohtaisen avun päätöksiä oli vuoden 2014 lopussa noin 17.000 – näistä suurin osa työnantajamallin mukaisena. Työnantajamallissa vaikeavammaisen henkilö on henkilökohtaisen avustajan työnantaja. Se turvaa parhaiten vaikeavammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden, mutta siihen liittyy lainsäädännön aukkojen ja kuntien toimeenpanon vuoksi ongelmakohtia, jotka ovat omiaan vaarantamaan vaikeavammaisten henkilöiden oikeusturvan ja itsenäisen elämän.

Heta-Liitto on huolissaan siitä, että julkinen valta ei suhtaudu riittävän vakavasti henkilökohtaisen avun työnantajamallin kehittämiseen. Ilmassa on useita merkkejä, jotka viittaavat tähän. Heta-Liitto korostaa, että myös muita henkilökohtaisen avun järjestämistapoja tulee kehittää, mutta on rajannut toimenpiteensä koskemaan toimialuettaan, eli työnantajamallia. Työnantajamallin osalta Heta-Liitto on tänään 16.6.2015 pakotettu ryhtymään seuraaviin toimenpiteisiin.

Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle vammaispalvelulainsäädäntötoimista (VALAS-työryhmä) – Vammaislainsäädännön valmistelussa on työnantajamallin osalta epäonnistuttu rankasti

Työryhmän raportti on lausuntokierroksella, ja Heta-Liitto luovuttaa tänään 16.6.2015 lausuntonsa perhe- ja peruspalveluministeri **Juha Rehulalle**. VALAS-ehdotuksissa on huomioitu joitakin Heta-Liiton esittämiä näkökohtia. Heta-Liiton näkemyksen mukaan raportti sisältää kuitenkin lainvastaisia ehdotuksia, kuten esimerkiksi alle 18-vuotiaan toimimisen henkilökohtaisen avustajan työnantajana.

Heta-Liitto on pyrkinyt vaikuttamaan työnantajamallin säännösluonnosten epäkohtiin toimittamalla sosiaali- ja terveysministeriölle perusteellisen oikeustieteellisen tutkimuksen ja vammaislainsäädäntöpoliittisen asiakirjan, joista jälkimmäinen sisälsi työnantajamallin säännösluonnokset ja niiden perustelut. Syksyllä 2014 Heta-Liitto tapasi ministeriön edustajia. Tapaamisessa edustajat lupasivat tutustua asiakirjoihin ja tunnelmaksi jäi, että asiaan palataan. Myöhemmin 2014 Heta-Liitto ehdotti tapaamista, koska näytti siltä, että perusteltuja ehdotuksia ei oltu huomioitu uusissa luonnoksissa. Lainsäädäntövalmistelijoiden taholta Heta-Liiton ehdotukset tiiviimmästä yhteistyöstä tyrmättiin. Heta-Liitto on nyt laatinut varsin kattavan, myös asiantuntijalausunnoilla varustetun lausunnon sosiaali- ja terveysministeriön käyttöön ja samalla jättänyt ehdotuksen ministeriön ja Heta-Liiton yhteistyön lisäämisestä.

Heta-Liitto toteaa lausunnon yhteenvedona, että vaikka työnantajamallin säännösluonnoksissa on esitetty joitain parannuksia nykytilaan nähden, jättäisi luonnosten mukainen sääntely edelleen merkittäviä aukkoja työnantajamallin sääntelyyn. Tämän vuoksi Heta-Liitto ei kannata säännösluonnosten mukaisen sääntelyn omaksumista lainsäädännöksi sellaisenaan. Sen sijaan Heta-Liitto esittää, että lakivalmistelua jatkettaessa työnantajamallin säännösluonnosten osalta hyödynnettäisiin enemmän valtiosääntö-, hallinto- ja

työoikeudellista osaamista, jota Heta-Liitto on tarjonnut aiemminkin ja on valmis sovittaessa tarjoamaan myös jatkossa.

Kolme kantelua valtioneuvoston oikeuskanslerille henkilökohtaisen avun työntantajamallin valvonnasta ja toimeenpanosta

Kunnalla on velvollisuus korvata henkilökohtaisesta avustajasta aiheutuvat kustannukset sekä ohjata ja auttaa avustajan palkkaamiseen liittyvissä asioissa. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi henkilökohtaisen avustajan palkkahallinnon järjestämistä ja työterveyshuollon järjestämisen edistämistä. Myös työsuhteen alkuun ja loppuun liittyvissä kysymyksissä vaikeavammaiset työntajat tarvitsevat julkisen vallan tukea.

Perustuslain ja kuntalain sääntelyn mukaan julkista hallintotehtävää ei voida siirtää yksityiselle ilman, että siitä on laissa säädetty. Heta-Liitto ei ole onnistunut löytämään lainkohtaa, jonka perusteella henkilökohtaisen avun työntantajamalliin liittyviä julkisia hallintotehtäviä voitaisiin siirtää yksityiselle toimijalle. Tämän vuoksi on varsin epäselvää, voidaanko ohjaus- ja auttamisvelvoite yksityistää nykyisen lainsäädännön puitteissa.

Heta-Liiton kokemuksen mukaan tällä hetkellä erityisesti erilaiset yksityiset avustajakeskukset (yhdistys- tai säätiöpohjaiset) tosiasiallisesti toteuttavat esimerkiksi ohjaus- ja auttamisvelvoitetta, ja tämä johtaa liian usein ongelmatilanteisiin. Heta-Liiton neuvontatoiminnassa ei ole harvinainen havainto, että avustajakeskuksesta on esimerkiksi annettu väärä neuvo, ja tämä on saattanut työntäjän ongelmatilanteeseen ja jopa tuhansien eurojen korvausvaatimusten kohteeksi.

Ensimmäinen kantelu koskee valvovia, seuraavia ja ohjaavia viranomaisia: **sosiaali- ja terveysministeriö** ei ole lakivalmistelussa huomioinut, että avustajakeskusten yksityistäminen edellyttää, että asiasta on säädetty. Valvovat viranomaiset **Valvira** ja **Aluehallintovirastot** eivät ole valvoneet **yksityisten avustajakeskusten** kehittymistä. *Toinen* kanteluista koskee sitä, että valvovat viranomaiset **Valvira ja Aluehallintovirastot** eivät ole valvoneet palkkahallinnon ja työterveyshuollon järjestämisen piirissä tapahtunutta huolestuttavaa kehitystä. Lisäksi kantelu koskee erityisesti palkkahallinnon osalta Helsingin, Jyväskylän, Laukaan ja Pohjois-Satakunnan peruspalvelukuntayhtymän vammaispalveluita ja lisäksi työterveyshuollon osalta Jyväskylän ja Oulun vammaispalveluita. *Kolmas* kanteluista koskee nimenomaisesti **Turun** vammaispalvelua, joka on tosiasiallisesti **siirtänyt ohjaus- ja auttamisvelvoitteen** muulle kuin viranomaiselle.

Heta-Liitto toteaa, että ohjaus- ja auttamisvelvollisuuden toteuttaminen avustajakeskusten muodossa voi olla tarkoituksenmukaista ja vaikeavammaisten työntäjien oikeusturvan kannalta hyvä asia. Keskuksien avulla voidaan esimerkiksi turvata riittävä oikeudellinen osaaminen. Ohjaus- ja auttamisvelvollisuuden siirtyminen muille kuin viranomaisille on kuitenkin tapahtunut ilman, että sen oikeudellisia reunaehtoja on selvitetty ja esimerkiksi pohdittu asiakkaan oikeudellista asemaa. Lisäksi on epäselvää, miten esimerkiksi sosiaalihuollon asiakkaan oikeusturva- ja tietosuojakysymykset on näissä tilanteissa ratkaistu. Heta-Liitto edellyttääkin, että lainsäätäjät ryhtyy toimiin, jotta vaikeavammaisten työntäjien oikeus apuun ja ohjaukseen toteutuu lainmukaisesti. Heta-Liitto korostaa myös, että vaikka normeja ollaankin kovaa vauhtia purkamassa, se ei saa johtaa vaikeavammaisten henkilöiden oikeuksien kaventumiseen.

Edellä mainitut lausunto ja kantelut ovat 16.6.2015 kokonaisuudessaan luettavissa Heta-Liiton internetsivustolla osoitteessa www.heta-liitto.fi. Samoin siellä on luettavissa tiivistelmä kyseisistä asiakirjoista. Heta-Liitto on asioiden selvittämisen tueksi hankkinut useita asiantuntijalausuntoja, jotka löytyvät asiakirjojen liitemateriaalista.

Heta-Liitto järjestää aiheesta tiedotustilaisuuden toimittajille ja järjestöjen tiedotuksesta vastaaville tiistaina 16.6.2015 klo 11.00–11.30 Hotelli Kämpissä (PaavoNurmi3-kabinetti).

Tiedotustilaisuuden jälkeen Heta-Liitto on sopinut audienssit sosiaali- ja terveysministeriön ja valtioneuvoston oikeuskanslerin kanssa luovuttaakseen lausunnon ja kantelut käsittelyyn ja keskustellakseen niistä.

Heta-Liitto on työmarkkina- ja vammaisjärjestö. Heta-Liitto tuottaa osin jäsenmaksu-, osin Raha-automaattiyhdistyksen tuella oikeudellista neuvontapalvelua henkilökohtaisen avun työnantajuuteen liittyvissä asioissa sekä tiedotuksen keinoin pyrkii ennaltaehkäisemään työsuhteissa syntyviä ongelmatilanteita. Heta-Liitossa on noin 3000 jäsentä, kun jäsenmäärä 2010 oli 300 – jäsenmäärä kasvaa tasaisesti. Heta-Liitto edustaa vaikeavammaisia henkilökohtaisen avustajan työnantajia. Heta-Liitto neuvottelee ja tekee työehtosopimuksen Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL:n kanssa.

